

Nr 23.

Konstitutionsutskottets memorial angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet ha på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948 i statsrådet förda protokoll, nämligen över

justitiedepartementsärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948;

justitieärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948;

utrikesdepartementsärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948;

försvarsärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948;

socialärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 3 januari 1948;

kommunikationsärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948;

finansärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948;

eklesiastikärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948;

jordbruksärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948;

handelsärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948;

inrikesärenden från och med den 4 juli 1947 till och med den 9 januari 1948; samt

folkhushållningsärenden från och med den 10 januari 1947 till och med den 9 januari 1948.

Därjämte ha på därom särskilt gjorda framställningar till utskottet överlämnats utdrag av följande efter den 9 januari 1948 förda protokoll, i vad de avse:

ärende nr 3 i 50-årsprotokollet över utrikesdepartementsärenden den 30 januari 1948 angående godkännande av förslag till vissa modifikationer i överenskommelsen med Amerikas förenta stater den 24 juni 1948, m. m.;

ärende nr 8 i protokollet över utrikesdepartementsärenden den 5 mars 1948 angående framställning från konstitutionsutskottet att erhålla vissa handlingar;

ärendet nr 30 i protokollet över folkhushållningsärenden den 6 februari 1948 angående besvär av Graningeverken och Utansjö aktiebolag över bränslekommissionens beslut angående handeln med virke m. m.

Vid den granskning av ovan omnämnda protokoll och protokollsutdrag, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företogs,

har anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen; varemot utskottet funnit nedanstående under punkt 1:0 upptagna ärenden vara av beskaffenhet att böra jämlikt § 107 regeringsformen hos riksdagen anmälas.

Innan utskottet övergår till detta ärende, finner utskottet sig föranlåtet framhålla följande:

I lagen den 1 juni 1894 angående tiden för allmänna författningars träddande i kraft stadgas, att i Svensk författningssamling införd lag eller annan allmän författning, i vilken icke blivit utsatt viss tid, varifrån den kommer att gälla, eller av vars lydelse icke framgår, att den genast efter utfärdandet länder till efterrättelse, skall träda i kraft fyra veckor efter den dag, då lagen eller författningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit. Vidare innehåller 4 § i kungörelsen den 4 januari 1928 angående Svensk författningssamling en bestämmelse om att författning bör, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, från trycket utkomma å sådan tid, att den kan vara vederbörande myndigheter till handa, innan författningen träder i kraft.

En av konstitutionsutskottet vid 1940 års lagtima riksdag företagen granskning av de under år 1939 i Svensk författningssamling införda författningarna gav bl. a. vid handen, att av de av Kungl. Maj:t under året utfärdade författningarna endast omkring en fjärdedel trätt i kraft fyra veckor eller senare från kungörandet. I de allra flesta fall hade däremot bestämts, antingen att författningen skulle träda i kraft å viss dag innan fyra veckor förflutit från kungörandet, eller också att ikraftträdandet skulle äga rum »omedelbart», »genast efter utfärdandet» eller dagen efter den då författningen »enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling». Vidare märktes ett betydande antal fall, i vilka författningarna antingen i sin helhet eller i vissa delar skulle lända till efterrättelse från ett datum före kungörandet.

Nämnda förhållande föranledde konstitutionsutskottet att i sitt dechargebetänkande (nr 17) till 1940 års lagtima riksdag uttala följande: »Vid bedömandet av nu anförda uppgifter har utskottet icke förbisett, att ett särskilt snabbt ikraftträdande eller en föreskrift om retroaktiv tillämpning understundom påkallats av tungt vägande skäl. Den senare tidens omfattande krislagstiftning ger i detta avseende åtskilliga exempel. I andra fall

kan den korta fristen eller bestämmelsen om retroaktivitet anses försvarlig av särskilda anledningar, såsom att författningen väsentligen vänder sig till en jämförelsevis trängre krets, att den icke berör enskildas rätt eller i varje fall icke länder till inskränkning däri o. s. v. Likväl kvarstår ett betydande antal fall, där de principer, som ligga till grund för de inledningsvis omförmälda författningsbestämmelserna, icke tillbörligen iakttagits. Vid sådant förhållande och som författningarnas utsändande tager en viss tid i anspråk, har utskottet velat understryka önskvärdheten av att, där ej synnerliga skäl till annat föranleda, författningarna vederbörligen kungöras i god tid före ikraftträdandet.»

En av konstitutionsutskottet vid 1941 års riksdag företagen granskning av de under 1940 i Svensk författningssamling införda författningarna ådagalade, att utskottets nyss åberopade uttalande icke lett till efterföljd. Utskottet fann sig därför föranlåtet att i sitt dechargebetänkande (nr 12) ånyo understryka betydelsen av att författningar, där ej synnerliga skäl till annat föranledde, vederbörligen kungjordes i god tid före ikraftträdandet.

En granskning av de under år 1947 i Svensk författningssamling införda 1 016 författningarna ger vid handen, att i ett stort antal fall bestämts, antingen att författningen skulle träda i kraft å viss dag, innan fyra veckor förflutit från kungörandet, eller också att ikraftträdandet skulle äga rum »omedelbart» eller dagen efter den då författningen »enligt därom meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling». För omkring 50 författningar föreskrevs att de skulle träda i kraft 8—27 dagar efter det de utkommit från trycket, och i över 70 fall var motsvarande tidsfrist 2—7 dagar. I omkring 140 fall skulle ikraftträdandet ske omedelbart eller dagen efter kungörandet. Slutligen märkas över 200 fall, i vilka författningen — antingen i sin helhet eller i vissa delar — förklarades skola lända till efterrättelse från ett datum före kungörandet. De principer, som ligga till grund för de inledningsvis omnämnda författningsbestämmelserna, ha sålunda icke tillbörligen iakttagits under granskningsåret i trots av att utskottet tvenne gånger understrukit betydelsen härav.

Närvarande: herrar Hallén, Gottfrid Karlsson, Karl August Johanson,* Herlitz, Björck, Mattsson, Lindén, Gustavson, Sandberg, Damström, Wahlund, Thorell, von Friesen, Nilsson i Göteborg, Norén, Kyling, Larsson i Julita,* Hansson i Skediga, Hægglom* och fru Svedberg.

* Ej närvarande vid justeringen.

1:o)

(Protokoll över jordbruksärenden den 29 augusti 1947.)

För regleringsåret 1947/48 meddelade Kungl. Maj:t den 11 april och den 5 juni 1947 på förslag av statens livsmedelskommission beslut angående

priserna på jordbrukets produkter samt på konstgödsel och fodermedel. Kungl. Maj:ts beslut innebar bland annat, att jordbruket genom prishöjningen på olika produkter skulle tillföras belopp, som uppgingo till sammanlagt omkring 156 miljoner kronor. Härjämte innefattade beslutet, att de fastställda priserna på jordbrukets produkter och förnödenheter skulle gälla under regleringsåret 1947/48, såvida icke vid en omräkning av jordbrukskalkylen i augusti 1947 skulle uppkomma ett över- eller underskott, som med mer än 4 procent överstege jordbrukets sammanlagda inkomster enligt den våren 1947 uppgjorda kalkylen inklusive omförmälda inkomstökning å 156 miljoner kronor, eller ett belopp av cirka 100 miljoner kronor. Vid ett större över- eller underskott skulle, däremot en justering av priserna äga rum, så att marginalen nedbringades till sistnämnda belopp.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande beslut delgavos 1947 års riksdag i propositionen nr 280 angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. Riksdagen lämnade besluten utan erinran.

I skrivelse den 15 augusti 1947 upptog livsmedelskommissionen till behandling frågan om en omprövning av de på försommaren 1947 fastställda priserna på jordbrukets produkter och förnödenheter under regleringsåret 1947/48 och vissa därmed sammanhängande frågor. I skrivelsen anförde kommissionen i huvudsak följande.

Genom en särskild delegation inom kommissionen (den s. k. LK-delegationen) hade verkställtts en omräkning av vårkalkylen. Härvid hade upprättats en reviderad kalkyl — augustikalkylen — vilken blivit föremål för granskning av livsmedelskommissionen och dess råd. I likhet med motsvarande kalkyler under tidigare år grundade sig de i augustikalkylen verkställda inkomstberäkningarna i främsta rummet på arealinventeringen den 2 juni och skörderapporterna per den 15 juli. En jämförelse mellan de med ledning av dessa rapporter framräknade hektarskördarna och de i vårkalkylen begagnade normskördarna visade, att de sistnämnda underskridits över hela linjen, i några fall högst väsentligt. Störst vore nedgången beträffande höstsåden och vallhö. Den sammanlagda inkomstsommen för jordbruket under år 1947/48 beräknades enligt augustikalkylen till 2 366,7 miljoner kronor mot 2 334,3 miljoner kronor enligt vårkalkylen. Ökningen utgjorde sålunda 32,4 miljoner kronor. Emellertid borde i detta sammanhang erinras om att enligt statsmakternas förenämnda beslut den 5 juni 1947 ett belopp av omkring 156 miljoner kronor skulle tillföras jordbruket år 1947/48 utöver vårkalkylens inkomstsomma och att detta belopp inginge i det i augustikalkylen framkomna totala inkomstbeloppet. Minskades den sammanlagda inkomstsommen enligt sistnämnda kalkyl med 156 miljoner kronor, erhöles en nedgång i förhållande till vårkalkylen med i runt tal 124 miljoner kronor, vilket huvudsakligen berodde på det dåliga utfallet av årets skörd.

Den felslagna skörden hade även medfört vissa ändringar på kalkylens kostnadssida sedan våren 1947. Jordbrukets totala kostnader visade sålunda

i förhållande till vårkalkylen en ökning med 67,3 miljoner kronor från 2 488,8 till 2 556,1 miljoner kronor.

Sammanfattningsvis kunde resultatet av augustikalkylen angivas på följande sätt:

	1938/39	1947/48
Kostnader, miljoner kronor	1 448,4	2 556,1
Kostnadsindex.....	100,0	176,48
Inkomster, miljoner kronor	1 363,6	2 366,7
Basinkomst framskriven medelst kostnadsindex, miljoner kronor	1 363,6	2 406,5
Kalkylmässigt inkomstunderskott, miljoner kronor	—	39,8.

För år 1947/48 erhöles sålunda ett kalkylmässigt inkomstunderskott av 39,8 miljoner kronor. Emellertid borde till detta belopp läggas det förenämnda inkomstbeloppet av 156 miljoner kronor. Härigenom stege i själva verket underskottet i augustikalkylen till omkring 196 miljoner kronor, varför den s. k. 4-procentsregeln i enlighet med Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 5 juni 1947 bleve tillämplig.

I anslutning till den sålunda lämnade redogörelsen för augustikalkylen meddelade livsmedelskommissionen, att kommissionens råd vid sammanträde den 12 augusti tagit del av kalkylen och godkänt densamma, varvid dock i samfällida uttalanden från flertalet jordbrukarrepresentanter uttalades avvikande mening i fråga om beräkningen av mjölkproduktionens storlek och äggprisets nivå under år 1947/48.

Livsmedelskommissionen anförde härefter i sin skrivelse i huvudsak följande. Enligt de regler, som voro fastställda för prissättningen, skulle jordbruket vid sådana förskjutningar uppåt eller nedåt i produktionen i förhållande till den normala produktionen, som vore en följd av växlingarna i skördeutfallet, tillgodoräknas respektive självt stå risken för ett belopp, svarande mot högst 4 procent av normalproduktionen räknad i de för det nya regleringsåret fastställda priserna — i det aktuella fallet 4 procent av inkomstsumman enligt vårkalkylen ökad med 156 miljoner kronor. Detta belopp utgjorde för närvarande i runt tal 100 miljoner kronor. Av inkomstunderskottet 196 miljoner kronor skulle sålunda jordbruket i princip självt bära 100 miljoner kronor, medan enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1947 kompensation borde lämnas jordbruket för det återstående beloppet, eller 96 miljoner kronor.

Vid de överväganden, som förekommit inom livsmedelskommissionen angående formen för lämnandet av kompensation, hade kommissionen ansett det lämpligast, att kompensationsbeloppet till större delen utbetalades över budgeten i form av särskilda missväxtbidrag för mjölk. I det rådande penningpolitiska läget syntes det nämligen kommissionen icke önskvärt, att tillfälliga förändringar i skördeutfallet finge påverka konsumentprisnivån i någon nämnvärd omfattning. Beträffande storleken av kompensationsbelop-

pet, dess fördelning på olika produkter med hänsyn tagen till försörjningsintresset och inkomstavvägningen inom jordbruket samt sättet för beloppets utbetalande hade överläggningar ägt rum mellan å ena sidan livsmedelskommissionens ordförande och å andra sidan ordföranden i Sveriges lantbruksförbund, riksdagsmannen A. Pehrsson-Bramstorp, godsägaren G. Liedberg och ordföranden i Riksförbundet Landsbygdens folk, landstingsmannen B. Ekström, samtliga ledamöter av livsmedelskommissionens råd. Vid dessa överläggningar hade uppnåtts enighet om att rådet skulle föreläggas följande förslag till justering av jordbrukspriserna för regleringsåret 1947/48:

»Utöver de prishöjningar, som Kungl. Maj:t beslutat och riksdagen lämnat utan erinran för regleringsåret, tillgodoföres jordbruket såsom kompensation för den nedgång i produktionen och ökning av kostnaderna (huvudsakligen för fodermedel), som väntas bli en följd av de ogynnsamma produktionsbetingelserna under våren och sommaren 1947, en inkomstförbättring på slaktdjursprodukter om 15 miljoner kronor, varjämte av statsmedel skall utgå missväxtbidrag för mjölk, vars belopp på basis av det nu beräknade underskottet i kalkylen beräknas till 78 miljoner kronor eller 2,25 öre per kilogram av den i kalkylen upptagna kvantiteten mejerimjök jämte $\frac{1}{3}$ av kvantiteten hemmaförbrukad mjök. Detta bidrag skall tills vidare utgå med 1,5 öre per kilogram för all vid mejerier invägd mjök, medan ett belopp, motsvarande per månad 0,75 öre per kilogram av den beräknade totala mejeriinvägningen, skall användas för utbetalning av särskilda differentieringstillägg inom områden, som särskilt hårt drabbats av de ogynnsamma produktionsbetingelserna.

Det förutsättes vidare, att jordbrukarna genom prishöjning på hö m. m. tillgodoföres en kalkylmässig inkomstförbättring av 5 miljoner kronor.

Vid uppgörandet av nämnda förslag har man räknat med att jordbruket i enlighet med de fastställda grunderna för prissättningen på jordbrukets produkter skall stå en självrisk av 100 miljoner kronor.

Därest sådana oförutsedda förhållanden skulle inträffa, som väsentligt ändra förutsättningarna för den nu träffade överenskommelsen, skall, om så efter överläggningar med representanter för vederbörande organisationer prövas lämpligt, justering av missväxtbidraget ske i januari 1948 på grundval av en fullständig omräkning av jordbrukskalkylen».

Vidare anförde livsmedelskommissionen i sin skrivelse följande. Vid sammanträden den 14 augusti 1947 beslöt Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk att biträda förut återgivna förslag, därvid man dock utgick ifrån att lönenivån för inom industrien sysselsatt arbetskraft vid de avtalsförhandlingar, som komme att inledas omkring årsskiftet 1947/48, icke skulle undergå någon betydande höjning. I annat fall förbehölle sig organisationerna att påkalla förhandlingar för vinnande av en överenskommelse om de jämkningar i uppgörelsen, som kunde befinnas skäligen. Organisationerna beslöt vidare att, om förslaget godkändes av Kungl. Maj:t, på allt sätt medverka till att produktionen av jordbruksprodukter, däri inräknat sådd av höstsäd och vårsäd, under nästa regleringsår bieve så stor som

möjligt och till att jordbruksprodukterna i största möjliga utsträckning tillfördes den legala marknaden. Vid sammanträde den 15 augusti 1947 förelades berörda förslag till justering av jordbrukspriserna för år 1947/48 livsmedelskommissionens råd, vilket beslöt tillstyrka detsamma. I skrivelse till livsmedelskommissionen den 15 augusti 1947 hade härjämte statens pris-kontrollnämnd meddelat, att nämnden och dess råd enhälligt beslutat tillstyrka förslaget i fråga.

Jämväl livsmedelskommissionen ansåge sig böra biträda förslaget och hemställde, att Kungl. Maj:t måtte godkänna detsamma. Vad anginge den närmare utformningen av de åtgärder, som avsåges i förslaget, ville livsmedelskommissionen anföra följande. I förslaget hade icke angivits på vad sätt jordbruket skulle tillföras den däri omnämnda inkomstförbättringen på slaktdjursprodukter om 15 miljoner kronor. Det hade förutsatts, att denna fråga skulle göras till föremål för överläggningar mellan livsmedelskommissionen och Sveriges slakteriförbund. Härvid kunde man välja mellan att låta inkomstförbättringen utgå i form av statliga subventioner eller i form av prishöjningar på vissa produkter. Sedan sådana överläggningar ägt rum, ämnade kommissionen återkomma till Kungl. Maj:t med ett närmare utformat förslag i denna del. I den mån inkomstförbättringen ansåges böra lämnas genom statliga subventioner, komme kommissionen senare att hemställa om anvisande av härför erforderliga medel.

Den 29 augusti 1947 beslöt Kungl. Maj:t bl. a. (tillförordnad regering sammansatt av statsråden Gjores, Danielson, Zetterberg och Sträng) med bifall till vad statens livsmedelskommission sålunda hemställt,

dels godkänna det förslag till justering av jordbrukspriserna för regleringsåret 1947/48, som framlagts vid sammanträde med livsmedelskommissionens råd den 15 augusti 1947,

dels i övrigt bemyndiga kommissionen att under regleringsåret 1947/48 handhava regleringen av priserna på jordbrukets produkter och förnödenheter i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i Kungl. Maj:ts proposition nr 280 till 1947 års riksdag och i kommissionens förenämnda skrivelse den 15 augusti 1947,

dels bemyndiga kommissionen att tills vidare utbetala missväxtbidrag för mjölk i enlighet med vad därom förut anförts och att förskottsvis disponera för ändamålet erforderliga medel ur det för budgetåret 1947/48 anvisade anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Såsom framgår av ovanstående redogörelse inneburo de förändringar i jordbruksregleringen, som beslutades av Kungl. Maj:t den 29 augusti 1947, bl. a., att av statsmedel skulle utgå ett belopp av 78 miljoner kronor såsom missväxtbidrag för mjölk. Den rättsliga grunden till denna åtgärd får sökas i den fullmakt 1947 års riksdag i skrivelse (nr 470) lämnat Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område under regleringsåret 1947/48 i huvudsaklig överensstämmelse med de av jordbruksutskottet i dess av riksdagen

godkända utlåtande (nr 67) angivna riktlinjerna. Utskottet hade i betänkandet bl. a. anfört, att det i likhet med föredragande statsrådet förordade, att Kungl. Maj:t erhöles befogenhet att alltjämt handhava jordbruksregleringarna samt att vidtaga av omständigheterna påkallade ändringar i desamma; »skulle härvid befinnas erforderligt att företaga mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna, förutsätter utskottet emellertid, att riksdagen höres». I de citerade orden ligger en otvetydig och väsentlig begränsning av den lämnade fullmaktens omfattning. Nu voro de förändringar i jordbruksregleringen, som beslutades av Kungl. Maj:t den 27 augusti 1947, otvivelaktigt av mera genomgripande slag; de belopp, som skulle utgå av statsmedel, voro av en helt annan storleksordning än de summor, som tidigare med stöd av liknande fullmakter anvisats av Kungl. Maj:t för reglering av jordbrukspriserna; frågan, i vilken ordning prisregleringen skulle äga rum, fick härigenom en helt annan räckvidd än förut. Spörsmålet angående förändringarna av jordbruksregleringen hade därför bort underställas riksdagen för godkännande. Så skedde emellertid ej. I stället samrådde regeringen enligt vad utskottet har sig bekant med partiledningarna. Detta förfaringssätt har emellertid ur konstitutionell synpunkt icke kunnat ersätta det samtycke av riksdagen, som erfordrades i nu förevarande fall. Konstitutionsutskottet, som icke vill rikta någon kritik mot det sakliga innehållet i Kungl. Maj:ts beslut, har därför funnit sig böra göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot ledamöterna av tillförordnad regering den 27 augusti 1947 statsråden Gjöres, Danielson, Zetterberg och Sträng för underlåtenheten att underställa riksdagen de då beslutade förändringarna i jordbruksregleringen.

Närvarande: herrar Hallén, Gottfrid Karlsson, Herlitz, Elmgren, Björck, Mattsson, Lindén, Gustavson, Ernst Hjalmar Nilsson, Sjö, Wahlund, Thorell, Fast*, Pettersson i Norregård, von Friesen, Nolin, Norén, Kyling, Jons-son i Haverö* och fru Svedberg.

* Ej närvarande vid justeringen.

Stockholm den 11 maj 1948.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande:

herrar Hallén, Gottfrid Karlsson, Herlitz, Elmgren, Björck, Mattsson, Lindén, Gustavson, Ernst Hjalmar Nilsson, Sjö, Wahlund, Thorell, Pettersson i Norregård, von Friesen, Nolin, Norén, Kyling och fru Svedberg.

Reservationer:

A. Beträffande särskilda punkter i utskottets memorial.

I.

Vid ingressen av herrar *Herlitz, Björck, Gustavson, Thorell, von Friesen, Kyling* och *Hægglom*, som ansett den av utskottet gjorda anmälan böra göras under åberopande av § 107 regeringsformen.

II.

Vid punkt 1:o)

a) av herr *Sjö* mot utskottets motivering;

b) av herrar *Gottfrid Karlsson, Elmgren, Ernst Hjalmar Nilsson, Fast, Norén, Jonsson* i Haverö och fru *Svedberg*, som icke ansett tillräckliga skäl föreligga för anmälan enligt § 107 regeringsformen mot den tillförordnade regeringens medlemmar.

B. Beträffande avslagna yrkanden om anmälan enligt § 107 regeringsformen.

III.

av herrar *Jones Erik Andersson, Herlitz, Björck, Wahlund, von Friesen, Nolin* och *Kyling*, som anfört följande:

»Betelningsbalansen med utlandet blev mot slutet av år 1946 för Sveriges del allt ogynnsammare. Emot en stigande import svarade blott stagnerande exportinkomster. Den därav betingade fortgående valutautströmningen aktualiserade frågan om en allmän importreglering. Dåvarande handelsministern Myrdal antydde under en överläggning inom Nationalekonomiska föreningen den 5 december 1946 en sådan eventualitet; dock förklarade finansministern några dagar senare, att regeringen icke övervägt en importreglering.

Den av den alltjämt stegrade importen betingade minskningen av riksbankens valutatillgångar föranledde fullmäktige i riksbanken att i en memoria den 19 december 1946 till regeringen framhålla, att, då det väl kunde tänkas bli nödvändigt att tillgripa en importreglering, de praktiska spörsmål som vore förbundna därmed snarast borde prövas och en effektiv reglering planläggas så att den vid eventuellt behov kunde genomföras utan dröjsmål.

I början av år 1947 återkom frågan om en allmän importreglering i olika sammanhang. I en ytterligare promemoria den 30 januari 1947 från bankofullmäktige till regeringen uttalades bl. a., att ett avgörande i importregleringsfrågan vid den dittillsvarande omfattningen hos valutautströmningen icke gärna kunde uppskjutas mer än någon månad; fullmäktige hemställde, att regeringen måtte använda de möjligheter, som stode den till buds genom priskontrollen och via de licensgivande och valutatilldelande myndigheterna, för att begränsa den ej nödvändiga importen.

Den 14 mars 1947 beslöt Kungl. Maj:t, efter framställning från fullmäktige i riksbanken den 13 samma månad att utfärda kungörelse om allmänt importförbud (SFS nr 82). Från förbudet voro dock undantagna vissa angivna varuslag (frilistan). I ett tal den 15 mars med anledning av nämnda beslut uttalade dåvarande folkhushållningsministern, statsrådet Gjöres, att den beslutade importregleringen helt vore betingad av den aktuella valutastituationen och sålunda avsåges bli av övergående natur. För ett land som Sverige vore den fria utrikeshandeln av avgörande betydelse för en fortsatt lycklig utveckling av vårt ekonomiska liv och för bevarandet och höjandet av folkets levnadsstandard. Det vore därför nödvändigt, att den reglering som beslutats blott bleve en parentes i vår handelspolitik.

Kungl. Maj:ts beslut av den 14 mars 1947 om allmänt importförbud föranledde en viss reaktion i utlandet. Bl. a. överlämnade härvarande amerikanska beskickning den 24 mars 1947 en note, vari förklarades, att svenska regeringen genom beslutet gjort sig skyldig till avtalsbrott genom att införa importregleringen utan iakttagande av en i art. VII av 1935 års handelsavtal mellan Sverige och Amerikas förenta stater angiven 30-dagarsfrist. Överläggningar upptogos därefter mellan de båda länderna rörande tillämpningen av importrestriktionerna. Sedan samråd sålunda ägt rum med Amerikas förenta stater meddelades den 17 maj 1947 vissa övergångsbestämmelser till det den 14 mars 1947 beslutade importförbudet av innebörd att bona fide kontrakt slutna före den 15 mars 1947 och avseende varuleverans före den 1 oktober samma år skulle berättiga till importlicens. De amerikanska förhandlingarna fortsattes och ledde den 24 juni 1947 till överenskommelse om bl. a. viss volymmässigt beräknad import från Amerikas förenta stater. Sålunda förband man sig å svensk sida att för tiden 1 januari 1947—30 juni 1948 bevilja licenser för vissa varuslag intill 150 % av importvolymen för år 1946.

Den 10 juli 1947 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse angående ändrad lydelse av kungörelsen den 14 mars 1947. Kungörelsen (SFS nr 489) innebar en viss skärpning av importförbudet (frilistan).

För att utarbeta förslag till riktlinjer för den fortsatta importen hade Kungl. Maj:t den 18 april 1947 tillsatt en särskild importberedning. Med skrivelse den 16 juli 1947 överlämnade nämnda importberedning förslag i anledning av det meddelade uppdraget. Den 18 samma månad fastställde Kungl. Maj:t direktiv för importen.

Emellertid visade sig importen alltså vara av sådan storlek, att ned-

gången i riksbankens tillgångar särskilt å guld och s. k. hårda valutor fick en oroande omfattning; i de beräkningar, som under sommarmånaderna å svensk sida verkställdes med anledning av Pariskonferensen om Marshallplanen, uppskattades därjämte för Sveriges del underskottet i handeln på den amerikanska kontinenten för år 1948 till 146 miljoner dollars.

Ytterligare och vittgående skärpningar av importregleringen befunnos ofrånkomliga. Ny kungörelse om ändring av kungörelsen den 14 mars utfärdades den 16 september 1947. Genom denna kungörelse (SFS nr 662) avfördes från frilistan praktiskt taget alla varor av större betydelse och all införsel till riket blev därigenom i huvudsak föremål för licenstvång.

Den 18 september 1947 tillsattes vidare av Kungl. Maj:t, på föredragning och hemställan av statsministern, en särskild nämnd med uppgift att utarbeta förslag till riktlinjer för den fortsatta exporten och importen, den s. k. export- och importberedningen.

Efter det att bestämmelser utfärdats beträffande registrering av vissa importlicenser, avseende likvid i hårdvaluta, företogs av valutakontoret under höstmånaderna 1947 en inventering av utestående, av försörjningskommisionerna utfärdade licenser, vilka ännu icke resulterat i import. Inventeringen visade, att de valutakrav, som motsvarades av de utelöpande licensbeloppen, uppgingo till ett värde av över 400 miljoner kronor (»valutapuckeln»), eller ett belopp, som vid den ifrågavarande tidpunkten översteg de tillgångar riksbanken kunde redovisa i guld eller hårda valutor. Samtidigt med utfärdandet av nämnda bestämmelser om registrering genomfördes temporärt praktiskt taget ett totalt stopp beträffande beviljande av nya importlicenser; under inventeringsperioden kunde tilldelning av valuta för registrerade licenser utan vidare endast påräknas för import av för landet oumbärliga varor. Vidare utfärdades, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av valutakontoret kungörelse den 21 oktober 1947 om hembudsskyldighet beträffande vissa utländska tillgångar (SFS nr 782). Slutligen upptogs under höstmånaderna även frågan om undersökning av möjligheterna av ett utländskt lån, varvid bl. a. den synpunkten framfördes, att därigenom möjligheter skulle erhållas för att läcka de utestående kraven på valutatilldelning.

Export- och importberedningen överlämnade med skrivelse den 11 december 1947 inom densamma verkställda beräkningar rörande importen från s. k. hårdvalutaländer under år 1948. Denna s. k. hårdvalutaimportplan fastställdes av Kungl. Maj:t den 12 december att gälla under första kvartalet 1948. Importplanen, som utgick ifrån att balans skulle vidmakthållas mellan exporten och importen å berörda länder, innebar en kraftig nedskärning av importen i förhållande till den tidigare importplanen av juli 1947. Icke bara volymmässigt utan även värdemässigt beräknades den ifrågavarande importen komma att vida understiga importen för år 1946.

Den 30 december 1947 utfärdades slutligen av valutakontoret bestämmelser om registrering av importlicenser i syfte att möjliggöra fortlöpande kontroll i valutaavseende av importlicensgivningen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen för import- och valutapoliken under granskningsåret ha de allvarliga tendenserna i vårt lands handels- och valutautveckling icke föranlett tillräckligt tidiga och effektiva åtgärder från regeringens sida. Det framstår såsom uppenbart, att styrkan i de tendenser till importökning, som redan framträtt under år 1946 och under granskningsårets första månader alltmera accentuerades, alltför länge underskattades.

Den utveckling, som vår handelsbalans undergått under år 1946, gjorde det till en viktig uppgift för regeringen att förskaffa sig en säker fortlöpande översikt över utvecklingen inom utrikeshandeln, sådan den avspeglade sig särskilt i import- och exportaffärer. En sådan översikt var oundgänglig såsom grundval för den handelspolitik Sverige i ett alltmera kritiskt läge hade att föra. Inga åtgärder i denna riktning vidtogos emellertid under början av granskningsåret. Och sedan importförbudet genomförts, sörjdes det icke ens för vederbörlig översikt över licenser, som beviljats av handelskommissionen. Det var först under hösten, som man gick till en systematisk inventering av utestående licenser och sålunda vann ett någorlunda säkert besked om vårt verkliga läge.

Det var icke heller — oaktat från bankofullmäktiges sida varslats om behovet av viss beredskap för det fall importförbud skulle visa sig nödvändigt — sörjt för att handelskommissionen vid tiden för detsamma införande skulle stå rustad att snabbt kunna möta den för kommissionens del starkt ökade arbetsbelastningen. Icke heller efter den 14 mars vidtogos tillräckliga snabba åtgärder för dess effektivisering.

Vad angår personalförhållandena må följande erinras.

I anslutning till Kungl. Maj:ts förut omförmälda beslut av den 14 mars 1947 om allmänt importförbud överflyttades sammanlagt fem kammarskrivarutbildade tulltjänstemän till handelskommissionen. Genom senare beslut i maj 1947 föreskrevs dock, att berörda tjänstemän skulle återgå till tullverket. Sistnämnda beslut medförde för kommissionen — enligt vad densamma i framställning till Kungl. Maj:t den 19 juni 1947 uttalade — betydande olägenheter. I omnämnda framställning förklarade handelskommissionen därjämte, att femton tulltjänstemän borde ställas till kommissionens förfogande. Kungl. Maj:t beslöt därefter den 30 juni 1947, att endast fem tjänstemän skulle överflyttas från tullverket för tjänstgöring i kommissionen. Genom senare beslut den 24 oktober 1947 föreskrevs slutligen, att ytterligare en kammarskrivarutbildad tulltjänsteman skulle ställas till kommissionens förfogande. I nu ifrågasatt fråga ha statsrevisorerna i sin den 15 december 1947 avgivna berättelse vid behandling av frågan om handelskommissionens personalbehov uttalat (s. 283 o. 284), att de ifrågasatte, om icke, då myndighet vid åtgärder av för näringslivet genomgripande betydelse pålades en avsevärt stegrad arbetsbörda, för mötande av tillfälliga arbetsanhopningar behovet av arbetskraft i större utsträckning än dithills skulle kunna tillgodoses genom från högre ort anbefalld tillfällig överflyttning av lämplig personal från en myndighet till en annan.

Den omständigheten, att av regeringen i berörda hänseende icke viddagits tillräckligt kraftiga och snabba åtgärder, medförde, att den myndighet som det till huvudsaklig del åvilade att handha genomförandet av importregleringen endast på ett otillfredsställande sätt kunde fullfölja denna uppgift.

Till den ogynnsamma import- och valutautvecklingen bidrog även den anmärkningsvärda bristen på samverkan mellan de licensgivande och valutatilldelande myndigheterna. Under största delen av året synas sålunda valutakontoret och de licensgivande myndigheterna ha saknat den överblick över varandras dispositioner, som hushållningen med valutatillgångarna förutsätter. Denna bristande samordning har även påtalats av bankoutskottet i dess av innevarande års riksdag godkända utlåtande, nr 6, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt av statsrevisorerna i deras förut omförmälda berättelse (s. 283). Det borde i främsta rummet ha ankommit på regeringen att åstadkomma denna överblick och samordning.

Allvarligast synes emellertid, att regeringen först alltför sent tagit ledningen av importpolitiken genom att fastlå de riktlinjer, efter vilka licensgivning skulle äga rum. Övergångsbestämmelser, av innebörd att kontrakt slutna före den 15 mars 1947 och avseende leverans före viss tidpunkt skulle berättiga till importlicens, meddelades först den 17 maj — alltså mer än två månader efter det allmänna importförbudets ikraftträdande. Och de första direktiven för licensgivningen i övrigt meddelades ej förrän den 18 juli 1947.

Till väsentlig del föranleddes detta beklagliga dröjsmål av vår traktatmässiga bundenhet gentemot Amerikas förenta stater. Det framstår emellertid som anmärkningsvärt, att regeringen icke avsevärt tidigare tagit erforderliga mått och steg för undanröjande i möjligaste mån av de hinder för en blivande importreglerings planmässiga genomförande, som lågo i traktaten med Förenta staterna. Först i omedelbart samband med beslutet om allmänt importförbud beaktades spørsmålet om restriktionernas inverkan på förbindelserna med detta land. Sålunda lämnades ej förrän den 13 och 14 mars 1947 vid kontakt mellan härvarande amerikanska beskickning och de svenska myndigheterna en orientering om restriktionerna och om svenska regeringens avsikter i fråga om dessas tillämpning. Från svensk sida ansåg man sig därvid böra försäkra, att någon diskriminering mot import från Förenta staterna icke skulle förekomma vid tillämpningen av importkontrollen. De nyss nämnda övergångsbestämmelserna av den 17 maj berodde av de överläggningar, som upptagits mellan de båda länderna. Och det var ej förrän nämnda överläggningar omsider den 24 juni 1947 avslutats, som direktiven av den 18 juli kunde meddelas.

De amerikanska förhandlingarna spelade en viktig roll i import- och valutautvecklingen under granskningsåret. Här om har statsministern i ett tal under hösten 1947 framhållit, att räckvidden av övergångsbestämmelserna felbedömts samt att det amerikanska avtalet medfört en större import än

vad som beräknats. Därjämte må här nämnas, att först i början av innevarande år överenskommelse träffats med Förenta Staterna att upptaga förhandlingar om att temporärt sätta vissa genom importrestriktionerna berörda stadganden i 1935 års handelsavtal ur kraft.

Den osäkra överblicken över läget, de otillräckliga åtgärderna för en snabb upprustning av handelskommissionen och de försenade direktiven för licensgivningen ledde till bristande planmässighet och kraft i handhavandet av importregleringen. Licensgivningen synes sålunda, utan tvivel i varje fall till en början, ha skett ganska planlöst och delvis i alltför vidsträckt omfattning. Erinras må, att fullmäktige i riksbanken redan i skrivelse den 22 maj 1947 förklarade, att licensiering ägt rum utanför ramen av övergångsbestämmelserna. Att importregleringen alltför sent blev effektiv, medförde en olycklig nedgång i våra tillgångar på guld och utländska, särskilt s. k. hårda valutor.¹ Med hänsyn till denna utveckling hade regeringen tidigare och mera energiskt bort beakta behovet av en utländsk kredit.

Underlåtenheten från regeringens sida att i tid vidtaga verksamma åtgärder för att hejda den ogynnsamma handels- och valutautvecklingen har för vårt land medfört stora och påtagliga olägenheter. Då regeringen sålunda icke, i den import- och valutapolitik, som den fört, kan anses ha iakttagit rikets sannskyldiga nytta, ha vi ansett, att konstitutionsutskottet bort framställa anmälan enligt § 107 regeringsformen mot statsrådets samtliga ledamöter.»

IV.

a) av herrar *John Gustavson* och *Edberg*, som anfört följande:

»Exporten av sågade varor under 1947 har icke utfallit så som det funnits anledning förvänta. Sålunda ha exportkvantiteterna blivit mycket mindre än de bort kunna bli. Anledningen härtill är, att den statliga licensgivningen för dessa varor icke fungerat tillfredsställande. I första hand kan anmärkas på att exportmedgivandet för den första kvantiteten om 360 000 stds kom alltför sent, men framför allt var det olyckligt att företagens upprepade framställningar om en utökning av denna kvantitet icke beaktades förrän möjligheterna till export under säsongen försuttits. I den situation som förelåg, då köparna icke kunde få besked huruvida en ökad export från Sverige var att påräkna, hade en del köpare täckt sitt behov från annat håll och till en del träffat andra dispositioner, vilket medfört att de uppskjutit sina köp till en kommande säsong.

¹ Enligt riksbankens officiella veckorapport uppgick bankens valutareserv (guld och utländska valutor) vid olika tidpunkter under tiden 31 december 1946—31 mars 1948 till följande värden i miljoner kronor:

1 9 4 6		1 9 4 7		1 9 4 8
^{31/12}	^{31/3}	^{30/6}	^{30/9}	^{31/12}
1 909,3	1 286,7	760,6	584,2	724,2
				^{31/3}
				568,2

De sålunda angivna förhållandena synas icke kunna få passera opåtalade. Den försenade exportlicensgivningen har nämligen vållat stora svårigheter närmast för de mindre sågverksägarna, men den har därjämte varit till skada för hela vårt land. En stor del av exporten har fått uppskjutas en hel säsong, vilket haft till följd att de mindre sågarna nödgats begränsa sin produktion. Detta har i sin tur lett till en minskning i tillgången på de nu så nödvändiga främmande valutorna.

Med stöd av vad sålunda anförts ha vi ansett att konstitutionsutskottet bort framställa anmälan enligt § 107 regeringsformen emot statsrådet Ericsson såsom föredragande i ärenden rörande regleringen av trävarumarknaden.»

b) av herr *Hæggblom*, som anfört följande:

»De regleringsåtgärder i fråga om virke, som genomfördes år 1947, böra ses mot bakgrunden av de höga rotpriser, som uppnåddes vid skogsförsäljningarna hösten 1946. Som alltid voro domänverkets försäljningar därvid utslagsgivande, och det förekom vid dessa att i förhållande till tidigare prisläge höjda priser ej accepterades vid kronoauktionerna. Härigenom höjdes priserna till den nivå, som sedan blev gällande, innebärande en prishöjning gentemot 1945 på 83 procent per m³ i Norrland—Dalarna och 65 procent i södra distrikten. Att domänstyrelsen gått före i denna prishöjning betraktades av såväl säljare som köpare som ett sanktionerande från statens sida av denna prisstegring. Priskontrollnämnden utfärdade dock varning för att de höga rotpriserna ej skulle tillåtas slå igenom i virkespriserna, och det finns anledning anmärka på bristande samverkan mellan domänstyrelsen och priskontrollnämnden, båda statliga ämbetsverk.

För att de höga rotpriserna skulle kunna höja virkespriserna på hemmamarknaden måste brist på salufört virke i förhållande till efterfrågan göra sig gällande, och då bränslekommissionen sökte förverkliga sina intentioner att hålla tillbaka virkespriserna på hemmamarknaden gick den fram efter linjen att tvinga fram utbud på hemmamarknaden, dels genom att till en början begränsa exporten och dels förknippa exportmedgivandena med skyldighet att försälja vissa kvantiteter på hemmamarknaden.

Dessa planer förverkligades så, att först sent på säsongen medgavs export på 360 000 standard. Gentemot upprepade påminnelser om ökad export intogo statsorganen den ståndpunkten, att det fanns anledning till oro för att vi skulle 'försälja oss' och få brist och höga priser på hemmamarknaden. I fråga om Europas köpförmåga hade man den uppfattningen att denna komme att kvarstå, och om exportöverskott framkomme senare under året, ginge det lätt att utöka exporten. När denna utökning skedde visade det sig emellertid vara för sent. Köparländerna hade tröttnat på att vänta på ärendets handläggning av de ansvariga myndigheterna i Sverige och antingen köpt virke på annat håll eller använt valutan till köp av andra

varor. Resultatet av statens ingripande på virkesexportens område ledde alltså till att exportförsäljningar, som varit möjliga om exporttillstånd meddelats tidigare, ej till fullo blevo utnyttjade, vilket påverkade 1947 års olyckliga disproportion mellan import och export. Dröjsmålen med medgivande av exporttillstånd försenade också skeppningarna så att i oktober blott cirka 50 procent av årskvantiteten var skeppad, vilket medfört försening i valutatillförseln.

Från det vid exportmedgivandet knutna villkoret att viss kvantitet (hälften mot exporten) skulle säljas på hemmamarknaden härleda sig svårigheter, som i hög grad fördelats ojämnt på sågar av olika storlek och i olika landsdelar. De företag som hade bäst förutsättningar för export genom bättre virkeskvalitet och bättre behandling i välutrustade sågar, hade också lätt att med exportgillt virke vinna företräde på hemmamarknaden, och detta vållade rubbningar i tidigare marknadsförande. Av detta har resultatet i stort sett blivit, att flera sågverksföretag i särskilt södra Sverige fått onormalt stora osålda lager liggande kvar till år 1948. Detta har för vissa företag medfört förluster, som visserligen direkt äro hänförliga till fri konkurrens mellan olika företag, men indirekt utgöra en följd av förutnämnda statliga föreskrifter om exportföretagens försäljningar på hemmamarknaden.

Av den ojämna utförsäljningen från olika företag under år 1947 har följt en olycklig avverkningsfördelning år 1948. De med onormala lager belastade brädgårdarna äro i största utsträckning till finnandes inom det s. k. femte prisområdet, omfattande Sverige söder om Värmland och Dalälven. Inom detta område har avverkningen under nu avslutade vintersäsong varit onormalt liten, trots att inom området, i motsats mot vad fallet är i Norrland, virkesöverskott föreligger. Enligt skogsforskningsinstitutets virkesprognos föreligger inom detta område en möjlig avverkning på 9 700 000 m³ om toppdimensionerna för massaved sättas till 4". Om de sättas till 3", beräknas den möjliga avverkningen till 10 597 000 m³, medan industrien inom området har ett beräknat råvarubehov på 7 900 000 m³. Här finnes alltså ett virkesöverskott, som f. ö. lett till att massaved nu fraktas från södra Sverige till Norrland. Härigenom få skogsägarna i södra Sverige någon lindring i de svårigheter, som annars skulle blivit än större, som följd av statens virkespolitik år 1947, men kritiken riktar sig mot den bristande planmässighet som visat sig däri, att sågvirke går från norra Sverige söderut, medan massaved går motsatt väg. För de sågar i södra Sverige, som fått sin omsättning minskad på grund av förra årets virkesreglering, utgöra dessa försäljningar norrut ingen ersättning för lidna förluster.

Med hänsyn till att virkesregleringen omhänderhafts så att exportmöjligheterna icke utnyttjats, varigenom landets valutaläge blivit lidande samtidigt som orättvisor uppkommit mellan olika företag och avverkningen påverkats i ogynnsam riktning, har jag ansett att konstitutionsutskottet bort framställa anmälan jämlikt § 107 regeringsformen emot statsrådet Ericsson såsom föredragande i ärenden rörande virkesregleringen».

V.

(Protokoll över folkhushållningsärenden den 19 mars och den 31 oktober 1947.)

av herrar *Herlitz, Björck, Nolin, Kyling* och *Larsson* i Stockholm, vilka anfört följande:

»Jämlikt kungörelsen av den 15 november 1945 (nr 706) är för vinnande av erforderlig hushållning med bilgummi, handeln med bilgummi och användningen därav underkastade reglering. Sålunda stadgas i nämnda kungörelse, 8 §, att lastbil eller omnibus, varå bilgummi är monterat, icke må framföras för egen motor med mindre fordonets innehavare, på sätt i kungörelsen stadgas, erhållit vid tiden för framförandet gällande tillstånd att använda fordonet i trafik (körstillstånd).

Enligt 14 § skall kungörelsen anses såsom ransoneringsförfattning enligt kungörelsen den 17 juni 1943 (nr 405) och skall vad i sistnämnda kungörelse stadgas om straff eller annan påföljd för olovlig användning av ransonerad vara äga tillämpning bl. a. beträffande överträdelse av föreskrift, som meddelats i eller med stöd av 8 § i kungörelsen den 15 november 1945.

I kungörelsen den 17 juni 1943 19 § stadgas bl. a., att om någon fälles till ansvar för förseelse varom förmäles i kungörelsen eller dömes någon för överträdelse av ransoneringsförfattning till dagsböter eller frihetsstraff skall domstolen, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, förklara egendom, som han olovligen saluhållit eller till avyttring mot vederlag eller genom överträdelsen undanhållit eller olovligen förbrukat eller använt, förverkade till alla delar eller, om synnerliga skäl därtill giva anledning, till allenast viss del.

Genom beslut den 19 mars 1947 förordnade Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för folkhushållningsdepartementet statsrådet Gjöres om sådan ändring av 8 § kungörelsen den 15 november 1945 att körstillstånd även skulle erfordras för framförande av personbil.

Den 31 oktober 1947 beslöt Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för folkhushållningsdepartementet statsrådet Sträng, att i nämnda kungörelse dels skulle införas en ny paragraf, betecknad 11 §, av följande lydelse, dels att §§ 12 och 15 skulle erhålla ändrad lydelse på sätt här nedan framgår.

§ 11.

Körstillstånd beträffande lastbil eller personbil medför icke rätt att framföra bilen å sön- eller helgdag eller under tiden klockan 18—24 dag före sön- eller helgdag eller under tiden klockan 0—5 dag efter sön- eller helgdag, med mindre bilens innehavare erhållit särskilt tillstånd att bruka fordonet å sådan tid. Dylikt tillstånd må utställas att gälla tills vidare eller under viss tid eller ock för viss angiven färd.

Särskilt tillstånd, varom i första stycket förmäles, meddelas beträffande bil, som innehaves av statlig myndighet, av trafikkommissionen samt beträff-

fande annan bil, i enlighet med trafikkommissionens anvisningar, av länsstyrelse eller, där fråga är om enstaka färd för brådskande angeläget ändamål, av polischef.

12 §.

Föreskrifter om de särskilda villkor, under vilka körtillstånd eller tillstånd jämlikt 11 § skall gälla, må meddelas av trafikkommissionen, så ock, i enlighet med kommissionens anvisningar, av länsstyrelse och polischef i fråga om tillstånd som av dem utfärdas. Villkoren skola antingen angivas i tillståndet eller meddelas tillståndshavaren i särskilt skriftligt besked eller kungöras i ortstidning eller på annat lämpligt sätt bringas till tillståndshavarens kännedom.

15 §.

Vad i kungörelsen den 16 januari 1942 (nr 10) angående återkallande av inköpskort m. m. är stadgat skall gälla — förutom beträffande licens eller annan handling, som tjänar till bevis om rätt att förvärva bilgummi — jämväl i fråga om tillstånd jämlikt 5 § till montering av bilgummi och tillstånd jämlikt 8 eller 11 §§, så ock beträffande bevis eller märke, som utfärdats om tillstånd som nu sagts; dock att återkallande av tillstånd, som meddelats av länsstyrelse, skall ankomma på denna. Tillstånd jämlikt 11 §, som meddelats av polischef, må återkallas av denne eller av länsstyrelse, under vilken polischefen lyder.

Kungl. Maj:ts här ovan omförmälda beslut av den 19 mars och 31 oktober 1947 innefatta synnerligen djupgående inskränkningar i den enskildes rätt att förfoga över sin egendom. Dessa inskränkningar ha varit desto mera kännbara som de drabbat bilägarna på ett ganska godtyckligt sätt och därför i många fall ha vållat ett berättigat missnöje. Deras räckvidd belyses bland annat därav, att den, som i strid med exempelvis förbudet mot söndagskörning använt sin bil, synes kunna drabbas av den påföljden att hans bilringar konfiskeras.

Under sådana förhållanden ha vi funnit det vara av synnerlig betydelse att överväga, på vad grund Kungl. Maj:t ansetts befogad att företaga de berörda inskränkningarna i bilägarnas förfoganderätt. Det har från myndigheternas sida gjorts gällande, att åtgärderna skulle äga stöd i förfogandelagen. Detta är enligt vår mening uppenbart oriktigt. Förfogandelagen lämnar ingenstädes stöd för åtgärder av nu ifrågavarande beskaffenhet. Detta bestrykes i sin mån därav att i den redogörelse, som i propositionen nr 54 till denna riksdag lämnas för förfogandelagens tillämpning, ingen antydning gives om att nu ifrågavarande åtgärder stött sig på denna lag. Det är enligt vår mening angeläget att understryka detta förhållande, enär man så ofta möter felaktiga föreställningar om räckvidden av de fullmakter, som genom förfogandelagen lämnats Kungl. Maj:t.

Åtgärderna kunna sålunda icke äga annan rättslig grundval än den rätt över den s. k. ekonomiska lagstiftningen, som genom regeringsformen är

Kungl. Maj:t tillförsäkrad. Det är väl bekant, att denna rätt kommit till vidsträckt användning under krigsåren för genomförande av allsköns regleringar av användningen av och handeln med olika slags varor. Att Kungl. Maj:ts befogenheter så utnyttjades var under de då rådande utomordentliga förhållandena utan tvivel i viss utsträckning försvarligt. Det är nu angeläget att återvända till den uppfattning om förhållandet mellan regering och riksdag, som före kriget var den allmänt erkända. Från sådana utgångspunkter framstå de nu ifrågavarande åtgärderna med hänsyn till deras djupt ingripande karaktär såsom saknande grundlagsenligt stöd. Särskilt påtagligt framstår detta, då man besinnar, att rätten att använda motorfordon under riksdagens medverkan reglerats genom motorfordonsförordningen. Det kan icke rimligen antagas, att den rätt, som på sådant sätt förvärvats, under normala förhållanden skall kunna rubbas genom av Kungl. Maj:t ensidigt vidtagna åtgärder.

Med anledning av vad sålunda förekommit hava vi ansett anmälan enligt § 107 regeringsformen böra göras mot föredragande departementscheferna, statsråden Gjöres och Sträng.»

VI.

(Protokoll över folkhushållningsärenden den 31 oktober och den 5 december 1947.)

av herrar *Jones Erik Andersson, Herlitz, Björck, Gustavson, Pettersson* i Norregård, *Håstad, Johnsson* i Stockholm och *Dickson*, vilka anfört följande:

» I en skrivelse den 22 oktober 1947 framförde livsmedelskommissionen till Kungl. Maj:t vissa förslag rörande den fortsatta ransoneringen av kött.

Dessa frågor hade dessförinnan behandlats vid underhandlingar med berörda näringsorganisationer. Redan i början av överläggningarna hade man enats om att det icke vore lämpligt att då slopa fläskransoneringen, framför allt med hänsyn till den ökning i efterfrågan, som man alltid måste räkna med före jul. De fortsatta överläggningarna hade med hänsyn härtill kommit att begränsas till möjligheterna att slopa ransoneringen av kött av nötkreatur.

Organisationerna föreslo i särskild skrivelse att ransoneringen av kött skulle upphävas. Därjämte framlade de vissa förslag till ändringar i ransoneringssystemet för köttvaror, vilka borde tillämpas vid den fortsatta ransoneringen av fläsket och som även borde komma till tillämpning vid en eventuell ny ransonering. Följande förslag framfördes:

1) Samtliga innehavare av nötkreatur, hästar och svin, d. v. s. såväl jordbrukare, handlande med levande djur som slakteritillståndsinnehavare, åläggas skyldighet att föra journal angående sitt djurbestånd.

2) Samtliga innehavare av nötkreatur, hästar och svin åläggas skyldighet att med kvitto verifiera sina inköp och försäljningar av dessa djur.

Dyliktt kvitto skall innehålla uppgift om köparens och säljarens namn och adress, djurets slag samt försäljningspriset.

3) För att utöva en viss tillsyn över att handeln med nötkreatur, hästar och svin sker enligt kommissionens bestämmelser samt att i övrigt kontrollera att slakt av ovannämnda djur icke sker i strid mot kommissionens bestämmelser böra utses särskilda slaktgodemän, vilka i sin verksamhet närmast skola stå under kristidsnämndens tillsyn. Till skillnad mot vad tidigare varit fallet böra slaktgodemännen erhålla viss ersättning för sitt arbete.

4) a) Inom Svea- och Götaland utom Dalarna samt norra Värmland.

Erfarenheterna, sedan köttransoneringen infördes, ha otvivelaktigt visat, att det är nödvändigt med en koncentration av all slakt till sådana slaktplatser, som stå under ständig offentlig kontroll, för att ransoneringen skall kunna bli effektiv. I princip bör slakten endast få ske å offentliga slakthus och kontrollslakterier; dock bör i särskilda fall gälla, att en slakteritillståndsinnehavare, som innehar en i alla avseenden tillfredsställande slakterilokal, bör ha möjlighet att få verkställa nedslaktning även i denna lokal (s. k. slaktstation), ifall rörelsen är underkastad fortlöpande daglig kontroll av en av kommissionen utsedd kontrollant.

Kontrollanten skall för sitt kontrollarbete uppbära ersättning enligt grunder, som bestämmas av livsmedelskommissionen, och som gäldas av det företag som innehar slaktstationen.

Av det ovanstående framgår att slaktkoncentrationen även skall gälla jordbrukarnas hushållsslakt. Detta kommer med all säkerhet att mötas med stark opposition inom vissa delar av landet. Man måste dock härvid taga hänsyn till att utvecklingen under de senaste åren varit, att licensslakten i allt större utsträckning skett på kontrollslakterierna. Med hänsyn till dels den för närvarande mycket stora slakten av storboskap och dels att en betydande del av slakten av hushållsgrisar är förlagd till november och december månad, torde det vara lämpligast, att koncentrationen av slakten av hushållsgrisar till offentliga slakthus, kontrollslakterier och slaktstationer skjutes på till efter julen 1947.

b) Inom Norrland, Dalarna och Norra Värmland.

Inom dessa delar av landet torde det vara lämpligast, att koncentrationen av slakten endast sker inom en räjong av två mil kring varje kontrollslakteri. I övrigt böra de nuvarande bestämmelserna angående nedslaktning av djur gälla. Det torde vara nödvändigt med denna begränsade slaktkoncentration med hänsyn till de långa avstånden. Ur kontrollsynpunkt torde det heller icke var oundgängligen nödvändigt med en fullständig koncentration inom dessa områden med hänsyn till de relativt begränsade slaktkvantiteter, som där erhållas.

5) För närvarande äro slakteritillståndsinnehavarna omsättningsrapportskyldiga. För att uppnå alla fördelar med slaktkoncentrationen böra slakteritillståndsinnehavarna icke längre ha rätt att tillföra sin rörelse köttvaror endast mot redovisning i omsättningsrapport. I stället bör gälla att slakteritillståndsinnehavare icke från slakteriinrättningen får hämta ut ett slaktat djur, förrän inköpsbevis motsvarande slaktkroppens kupongvärde lämnats till slakteriinrättningen. Ändringen innebär alltså, att slakteriinrättningarna i stället för slakteritillståndsinnehavarna bli omsättningsrapportskyldiga.

Skrivelsen var undertecknad av Kooperativa förbundet, Sveriges köpmanförbund, Sveriges grossistförbunds jordbrukssektion, Sveriges slakteriförbund samt Sveriges charkuteri- och slakteriüdkares riksförbund. Sist-

nämnda förbund anslöt sig till förslaget med den reservationen, att utformningen av kontrollen vid slaktstation borde kunna ordnas på ett mera praktiskt sätt utan att effektiviteten eftersattes.

Beträffande slopandet av ransoneringen av nöt- och kalvkött samt av vissa charkuterivaror tillstyrkte livsmedelskommissionen organisationernas förslag. I fråga om de föreslagna ändringarna i ransonerings- och prisbestämmelserna hade kommissionen i stort sett intet att erinra, medan den rörande koncentrationen av slakten av hushållsgrisar framförde vissa reservationer.

Kommissionen meddelade även, att den, därest näringsorganisationernas förslag med däri av kommissionen gjorda modifikationer lämnades utan erinran, hade för avsikt att snarast möjligt genomföra ovan tillstyrkta ändringar i ransoneringssystemet. Kommissionen och priskontrollnämnden ämnade vidare intensifiera övervakningen av priserna bland annat genom att fortlöpande verkställa provköp över hela landet.

Ifrågavarande ärende hade behandlats på sammanträden med såväl livsmedelskommissionens som priskontrollnämndens råd. Kommissionens förslag hade tillstyrkts av en majoritet inom båda dessa organ.

Till kommissionens protokoll var fogad en reservation av fru Olivia Nordgren, vari förordades att köttransoneringen bibehölles. I övrigt instämde fru Nordgren i kommissionens yttrande.

Livsmedelskommissionen underställde genom ovannämnda skrivelse den 22 oktober 1947 förslagen Kungl. Maj:ts prövning.

Kungl. Maj:t behandlade skrivelsen den 31 oktober 1947, och därvid fattades på föredragning och hemställan av chefen för folkhushållningsdepartementet statsrådet Sträng följande beslut: 'Kungl. Maj:t, som finner sig icke kunna biträda förslaget om tillfälligt upphävande av ransoneringen av nöt- och kalvkött, bemyndigar dels statens livsmedelskommission att vidtaga i kommissionens skrivelse angivna ändringar i bestämmelserna rörande kött- och fläskransoneringen, dels ock livsmedelskommissionen och statens priskontrollnämnd att på sätt i skrivelsen föreslagits intensifiera övervakningen av att gällande detaljhandelspriser på köttvaror följas.'

Den närmare utformningen av den skärpta kontrollen diskuterades därefter vid överläggningar mellan livsmedelskommissionen och näringsorganisationerna. De föreskrifter, som — på sätt nedan skall omförmälas — sedermera utfärdades, hade därvid godtagits av slakteriorganisationen, konsumentkooperationen och Sveriges grossistförbund. Sveriges charkuteri- och slakteriidkares riksförbund samt Sveriges köpmannaförbund förklarade sig emellertid icke kunna acceptera vissa av de nya bestämmelserna, däribland föreskriften att kontrollanterna vid slakteri skola avlönas av slakteritillståndsinnehavarna.

I samband med skärpning av föreskrifterna om rätt att yrkesmässigt nedslakta nötkreatur förordnade Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av chefen för folkhushållningsdepartementet statsrådet Sträng den

5 december 1947 om viss ändring av 2 § kungörelsen den 28 mars 1941 angående reglering av förbrukningen av köttvaror.

Med stöd av stadgandet i denna kungörelse utfärdade livsmedelskommissionen nya bestämmelser (cirkulär nr 3012) angående yrkesmässig slakt. Däri stadgas bland annat:

2. Från och med den 16 februari 1948 får yrkesmässig slakt av nötkreatur och svin endast bedrivas av person eller företag, som efter den 31 januari 1948 av livsmedelskommissionen erhållit särskilt tillstånd att idka sådan slakt (slakteritillstånd). Dylikt tillstånd erfordras dock ej för slakt av svin (t. ex. hushållsgrisar), för vilka ägaren erhållit slaktlicens.

3. Slakteritillstånd kan endast beviljas den som *dels* förfogar över lokaler för rörelsens bedrivande, vilka kunna godkännas av livsmedelskommissionen och vederbörande veterinärmyndighet, *dels* bedriver sin rörelse under sådana förhållanden med avseende å slakt, vägning och redovisning, att en effektiv övervakning av rörelsen utan svårighet kan anordnas, *dels* underkastar sin rörelse daglig kontroll i den ordning livsmedelskommissionen föreskriver och *dels* förbinder sig att på skäliga villkor och i den ordning beställningar inkomma utföra slakt av djur, vilka överlämnas till honom från person eller företag, som enligt gällande bestämmelser äger låta verkställa slakt hos honom.

5. Livsmedelskommissionen kommer i regel att föreskriva, att kontroll av slakteri skall utövas genom av kommissionen förordnad kontrollant. Sådan kontrollant avlönas av kommissionen. Det åligger emellertid slakteritillståndsinnehavaren att tillhandahålla kommissionen medel, motsvarande avlöningskostnaderna.

Anm. Kommissionen kommer att bestämma kontrollanternas ersättning med hänsyn till arbetets omfattning. Ersättningen torde emellertid — med det undantag som omförmåles i fjärde stycket nedan — icke i något fall komma att understiga ett belopp, motsvarande

- a) en grundavgift av 10 kronor per vecka,
- b) särskild gottgörelse för varje slaktdag med 15 kronor,
- c) särskild gottgörelse för varje dag, då slakt ej äger rum, med 2 kronor och
- d) särskild gottgörelse för slakt med 10 öre per slaktenhet (1 storboskap = 2 enheter, 1 större kalv = 1 enhet, 1 mindre kalv = $\frac{1}{2}$ enhet, 1 svin = 1 enhet).

Därest slakterilokal stänges och låsen till ingångarna plomberas de dagar, då slakt ej äger rum, skall någon särskild gottgörelse för dessa dagar dock ej utgå.

Om samme person kontrollerar två respektive tre eller flera slakterier, minskas de under a) — c) ovan angivna minimibeloppen för varje slakteri med 40 respektive 50 procent.

Skulle den ersättning, som enligt vad nu sagts lägst skall utgå till viss kontrollant, komma att överstiga, då fråga är om ett slakteri 600 kronor, då fråga är om två slakterier 650 kronor och då fråga är om tre eller flera slakterier 700 kronor, skola nu nämnda belopp i stället utgöra kontrollantens minimiersättning.

6. Slakteri skall lämna redovisning för sin rörelse genom att varje vecka avgiva omsättningsrapport.

10. Den, som önskar erhålla rätt att såsom trafikant få honom tillhöriga nötkreatur och svin nedslaktade å slakteri, kan efter ansökan beviljas särskilt tillstånd härtill (trafikanttillstånd). Sådant tillstånd kommer i första

hand att beviljas näringsidkare, vilka nu inneha slakteritillstånd men icke erhålla sådant tillstånd för tiden från och med den 16 februari 1948.

I regel kommer trafikant endast att erhålla rätt att få djur nedslaktade vid slakteri inom det prisområde för köttvaror, där han bedriver sin rörelse.

Innehavare av trafikanttillstånd äger få honom tillhöriga djur nedslaktade å slakteri endast under förutsättning att han genom avlämnande av inköpsbevis för köttvaror hos slakteriet erhållit ett kupongtillgodohavande, motsvarande minst det eller de djur, om vilkas nedslaktning är fråga.

15. Såsom villkor för tillgodonjutande av slakteri- eller trafikanttillstånd skall gälla, att innehavaren ställer sig till noggrann efterrättelse samtliga de bestämmelser, berörande slakteri- eller trafikanttillståndsinnehavare, som livsmedelskommissionen meddelat eller kan komma att meddela. Innehavare av slakteri- eller trafikanttillstånd kan således bland annat bli skyldig att, om livsmedelskommissionen på grund av försörjningsläget beträffande köttvaror å viss ort eller inom visst område så finner påkallat, i den omfattning och på de villkor kommissionen föreskriver leverera i slakterirörelsen framvunna köttvaror till sagda ort eller område. Om en tillståndshavare även bedriver detaljhandel med köttvaror och/eller charkuteritillverkning, skall såsom villkor för tillståndets tillgodonjutande vidare gälla, att var och en av sistnämnda båda rörelser i kuponghänseende redovisas för sig.

16. Slakteritillstånd och trafikanttillstånd kunna återkallas av livsmedelskommissionen, då skäl därtill äro. Förbud kan även meddelas slakteritillståndsinnehavare att utföra slakt för annans räkning respektive att slakta egna djur.'

I anledning av bestämmelserna i ifrågavarande cirkulär riktade herr Henriksson med andra kammarens medgivande i en interpellation följande frågor till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet:

1. Anser herr statsrådet ett genomförande av bestämmelserna i livsmedelskommissionens cirkulär nr 3012 vara förenligt med det rättsskydd varje företagare bör vara tillförsäkrad vid utövandet av sin näring?

2. Anser herr statsrådet att en på administrativ väg genomförd beskattning av viss grupp medborgare på sätt stadgas i cirkulärets punkt 5 vara i överensstämmelse med gällande svensk lag?

3. Är herr statsrådet beredd att föranstalta om sådan revision av bestämmelserna i nämnda cirkulär, att de komma i bättre överensstämmelse med allmän svensk rättsuppfattning?

4. Om sådan revision till äventyrs avböjes, är herr statsrådet då villig att vidtaga åtgärder för att ersättning av statsmedel skall kunna lämnas slakteriidkare, som genom de nya åtgärderna berövas sitt företag och sitt näringsfång?"

I sitt svar på interpellationen den 14 februari 1948 anförde statsrådet Sträng bland annat att han icke kunde finna, att de av herr Henriksson kritiserade bestämmelserna stode i sådan motsättning till svensk rättsuppfattning, som denne velat göra gällande och att han icke heller var beredd att föranstalta om någon revision av bestämmelserna i det kritiserade cirkuläret. Däremot framhöll statsrådet Sträng, att han fann det angeläget att denna kontroll icke bibehölles längre än nödvändigt.

Vad slutligen angick den principiella frågan, huruvida någon ersättning av statsmedel borde lämnas slakteriidkare, som i fortsättningen icke skulle

komma att inneha slakteritillstånd, erinrade statsrådet om att slatsmakterna dittills i princip ställt sig avvisande till krav på gottgörelse för förluster, som uppkommit genom den under kriget rådande handelsavspärrningen eller eljest till följd av krisläget. Statsrådet uttalade slutligen, att det torde vara nödvändigt att även i fortsättningen uppehålla de principer, som dittills varit vägledande för statsmakterna på detta område, med hänsyn till att det icke låte sig göra att efter objektiva grunder begränsa kretsen av de företag, som skulle kunna ifrågakomma till ersättning.

Vi önska icke uttala något omdöme om huruvida det var riktigt att, på sätt Kungl. Maj:t den 31 oktober 1947 beslöt, bibehålla köttransoneringen. Men vi finna anledning att rikta anmärkning mot vissa av de åtgärder, som i samband därmed vidtogos för skärpning av kontrollen.

I första hand hava vi uppmärksammat att den koncentration av slakten, som ansågs nödvändig, genomfördes medelst en väsentlig skärpning av villkoren för erhållande av slakteritillstånd. Denna åtgärd innebar en synnerligen kännbar inskränkning i näringsfriheten desto mera som Kungl. Maj:t saknade möjlighet att bereda den som avstängdes från sin näring sådan ersättning som i ett dylikt läge varit naturlig. Åtgärden ägde intet stöd i förfogandelagen och borde under sådana förhållanden icke ha företagits av Kungl. Maj:t utan riksdagens samtycke. Vi få härutinnan hänvisa till synpunkter, som anförts i reservationen nr V och som äga giltighet även beträffande det ärende, varom nu är fråga. Det är oss icke obekant, att förut gängse principer om näringsfrihetens helgd måste i avsevärd omfattning frångås under krigsåren. Men synnerlig varsamhet måste iakttagas, då man alltjämt fortgår på samma väg. Betänkligt ter det sig särskilt att inskränkningarna, såsom här skett, rent av skärpas, sedan kriget upphört. Grundsatsen om riksdagens medverkan vid väsentliga ingrepp i näringsfriheten bör enligt vår mening upprätthållas även med risk att en eller annan reglering icke från början blir fullt ut så effektiv som man kunde önska. Det synes oss angeläget att framhålla dessa synpunkter, då ett fortgående på den nu inslagna vägen kan leda till de mest vittgående konsekvenser.

Vi ha för det andra uppmärksammat de stadganden, enligt vilka slakteridkare ha att i avsevärd omfattning bestrida kostnaderna för kontroll över den verksamhet de utöva. Vi kunna icke annat än betrakta föreskrifterna härom såsom ineffektiva intrång i riksdagens makt över skatter och pålagor. Det är oss icke obekant, att Kungl. Maj:t tidigare i vissa fall, då en näring ställts under kontroll, ansetts befogad att i större eller mindre omfattning övervältra kostnaderna för kontrollen på de kontrollerade. Såvitt vi kunnat finna, har detta emellertid haft sin grund i särskilda omständigheter. Stundom har det gällt en frivilligt åtagen kontroll, stundom ha kostnaderna varit mycket obetydliga, stundom har skyldigheten att bestrida kontrollkostnaderna kunnat motiveras med de särskilda faror som en verksamhet ansetts medföra. Ingen av dessa synpunkter kan anföras till stöd för den skyldighet att erlagga mycket betydande avgifter, som åvälts slak-

teriidkarna. Det skulle leda till oöverskådliga konsekvenser, om man fortginge på denna väg.

Med anledning av vad sålunda förekommit hava vi ansett anmälan enligt § 107 regeringsformen böra göras mot föredraganden, statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet Sträng.»

VII.

(Protokoll över jordbruksärenden den 28 februari 1947.)

av herrar *Herlitz, von Friesen, Nolin, Edberg* och *Hæggbloom*, vilka ansett att utskottet bort anföra följande:

»I proposition till 1912 års riksdag (nr 200) anförde vederbörande departementschef, bland annat, att då enligt den princip, som låge till grund för domänfondens inrättande, dess samtliga kontanta tillgångar borde avses till inköp för fondens räkning av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark eller till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna och då likformighet i avseende på medlens användande vore önskvärd, riksdagens medgivande borde utverkas för Kungl. Maj:t att utan riksdagens hörande i varje särskilt fall få till angivna ändamål disponera domänfondens samtliga kontanta tillgångar, alla dylika medel borde av Kungl. Maj:t få disponeras tills vidare intill dess annorlunda kunde bliva bestämt.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i överensstämmelse med departementschefens förslag avlåtna proposition medgav riksdagen (skr. nr 264), att Kungl. Maj:t finge från och med den 1 januari 1913 tills vidare, intill dess annorlunda kunde varda bestämt, för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna disponera de såsom tillgång å statens domäners fond redovisade kontanta medel.

De i domänfonden ingående medel, vilka enligt vad ovan anförts äro avsedda att användas till inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av ströängar å kronoparker i Norrland och Dalarna, pläga benämnas domänverkets markfond (markinköpsfond).

För att i någon mån belysa karaktären av de med markfondens medel förvärvade egendomarna läto 1944 års revisorer införskaffa uppgifter avseende under åren 1919—1943 verkställda inköp, där köpeskillingen uppgått till 300 000 kronor eller mera.

I sin den 15 december 1944 avgivna berättelse uttalade statsrevisorerna under hänvisning till ovannämnda uppgifter, 'att de större inköp, som under årens lopp verkstälts med anlitan av markfondens medel, helt avsåge rena skogsegendomar, och att förvärven sålunda torde hava skett i enlighet med de tidigare givna direktiven för markfondens användande'. Revisorerna framhöllo emellertid, att det nyligen förekommit en väsentlig avvi-

kelse från de sålunda tillämpade inköpsprinciperna, i det att inköp förekommit av en egendom med åkerjord av betydande omfattning.

Revisorerna framhöllo till slut med anledning av de gjorda iakttagelserna angelägenheten av att klara regler för domänverkets fastighetsinköp snarast komme till stånd. Några sådana föreskrifter ha enligt uppgift ännu ej givits.

Genom beslut den 28 februari 1947 godkände Kungl. Maj:t ett mellan domänstyrelsen, å ena sidan, samt Laxå Röforsbruken aktiebolag, å andra sidan, ingånget köpeavtal, varigenom kronan av bolaget inköpte samtliga aktier i Laxå bruks aktiebolag mot en köpeskillning av 18 miljoner kronor. Köpeskillningen grundade sig på av domänstyrelsen gjord värdering enligt vilken skog och skogsmarker uppskattats till 13 400 000 kronor, såganläggning m. m. till 1 000 000 kronor och övrig industri m. m. till 3 600 000 kronor. Tillika förordnade Kungl. Maj:t, att domänstyrelsen för gäldande av köpeskillningen och övriga med köpet förenade utgifter finge anlita domänverkets markinköpsfond.

Sedermåra hava skogs- och jordbruksfastigheterna utan vederlag överlämnats till domänfonden, medan aktierna i enlighet med beslut av riksdagen (skr. nr 462) förvärvats av Aktiebolaget statens skogsindustrier, som sålunda nu, såsom innehavare av aktierna i Laxå bruks aktiebolag, driver därtill hörande sågverk och övriga industrianläggningar.

Det har synts oss anmärkningsvärt, att domänverkets markinköpsfond, som ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark, utan riksdagens medgivande använts till inköp av industrianläggningar av betydande omfattning, värderade till 4 600 000 kronor. Vikten av att fondens medel användas till det av riksdagen bestämda ändamålet har 1943 understrukits av statsrevisorerna. Lägen kunna utan tvivel förekomma, då staten för att komma i besittning av önskvärda skogsarealer nödgas förvärva även annan egendom. Det kan antagas överensstämma med riksdagens avsikter med den åt Kungl. Maj:t meddelade fullmakten, att Kungl. Maj:t under vissa förutsättningar och i mindre omfattning beslutar härom, särskilt då fråga är om åkerareal. Men i nu förevarande fall, där det gällde att i osedvanlig omfattning taga fondens medel i anspråk för ett ändamål, som är helt främmande för fonden, och för förvärv av företag, beträffande vilka det är i hög grad omtvistligt, huruvida de böra drivas av staten eller ej, hade frågan icke bort avgöras av Kungl. Maj:t utan underställas riksdagen, som vid den tidpunkt då köpeavtalet ingicks faktiskt sammanträdde.

Med anledning av vad sålunda förekommit hava vi ansett anmälan böra göras enligt § 107 regeringsformen mot föredraganden, statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet Sköld.»

VIII.

av herrar *Herlitz, Gustavson, Thorell, Kyling* och *Håstad*, vilka anförde:

»Frågan rörande en omläggning av riksdagens budgetarbete har under de senaste decennierna vid upprepade tillfällen aktualiserats. En översikt över de före år 1939 framlagda reformförslagen och deras behandling har lämnats i en bilaga till utskottets utlåtande nr 15 vid samma års riksdag.

Vid 1939 års lagtima riksdag väcktes tvenne likalydande motioner med hemställan om utredning i ämnet. Budgetdeputerade, som av utskottet anmodades avgiva yttrande över motionärernas förslag, sade sig, efter att ha framfört vissa erinringar mot de i motionerna angivna synpunkterna, med hänsyn till frågans vikt och betydelse icke vilja motsätta sig, att en förut-sättningslös utredning komme till stånd. För egen del anförde utskottet (utl. nr 15), att erfarenheten visade, att utrymme i viss omfattning fortfarande funnes för den kritik, som vid upprepade tidigare tillfällen riktats mot ordningen för budgetfrågornas behandling inom riksdagen. Utskottet erinrade om att samarbetet mellan de budgetbehandlande utskotten icke syntes ha nått önskvärd fasthet och omfattning samt att statsregleringens fastställande fortfarande faktiskt framstode som en expeditiönsåtgärd, enär det ej heller under senare år kunnat äga rum vid en tidpunkt, då riksdagsarbetet i övrigt ännu påginge. Den rådande ordningen i fråga om budgetfrågornas behandling inom riksdagen kunde vidare framför allt i svåra budgetlägen tänkas medföra olägenheter av framträdande art. Särskilt för sådana tillfällen vore garantier behövlige för en mera tillfredsställande prövning av budgetärendena. I likhet med budgetdeputerade fann utskottet därför skäl föreligga för en sådan utredning. Några riktlinjer för en sådan undersökning ansåg sig utskottet dock icke böra uppdraga. En närmare undersökning av frågan om en omläggning av riksdagens budgetarbete — och de problem, som under utredningens gång visade sig stå i nära samband därmed — syntes utskottet bäst ägnad att leda till ett positivt resultat, om den förut-sättningslös anförtröddes åt en allsidigt sammansatt kommitté, där representerer för olika utskott deltog. Utskottet föreslog därför, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om en allsidig och förut-sättningslös utredning av frågan om en omläggning av riksdagens budgetarbete i syfte att häri ernå större ändamålsenlighet, planmässighet och enhetlighet. Denna hemställan bifölls av kamrarna. (Riksdagens skr. nr 343.)

Vid 1943 års riksdag interPELLERADE herr *Håstad*, på grund av att riksdagens hemställan ej föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, chefen för finansdepartementet om anledningen därtill. I sitt den 13 april 1943 avgivna svar framhöll denne bl. a., att det visat sig svårt att finna en tillfredsställande form för en enhetligare budgetbehandling och att man med tanke härpå måste hysa tvekan om möjligheten att under dåvarande omständigheter, med vilka man sannolikt måste räkna en avsevärd tid framåt, bringa detta spörsmål närmare sin lösning. Den utveckling, som riksdagens budgetbehandling under kriget undergått, hade enligt departementschefens mening

icke minskat vikten av en rationalisering av denna men väl i grund ändrat förutsättningarna för dess genomförande.

I sitt memorial från hösten samma år med förslag till utredning angående riksdagens arbetsformer underströk konstitutionsutskottet, att en omreglering av sättet för budgetbehandlingen utgjorde ett betydelsefullt led i rationaliseringen av riksdagens arbetsformer. Det var enligt utskottets mening icke möjligt att, om frågan om dessa arbetsformer skulle upptagas till omprövning, längre uppskjuta igångsättandet av utredningen angående en så viktig del av detta spörsmål som riksdagens budgetarbete.

De i december 1943 tillkallade särskilda sakkunniga för att utreda frågan om riksdagens arbetsformer ansågo sig emellertid, med hänsyn till att resultatet av utredningen skulle kunna bliva föremål för prövning av 1944 års riksdag, icke kunna upptaga frågan om en omläggning av budgetarbetet till övervägande. Denna fråga karakteriserades nämligen som alltför svåröverblickbar och tekniskt vanskelig.

Frågan rörande en omläggning av riksdagens budgetarbete kom ånyo före i riksdagen år 1946. I de likalydande motionerna I: 104 och II: 196 framhölls, att sedan kriget nu upphört de av finansministern år 1943 anförda skälen mot en utredning i ämnet bortfallit. Samtidigt hade utvecklingen under senare år enligt motionärerna givit ytterligare styrka åt de motiv för en utredning, som framfördes 1939. I motionerna yrkades på en förutsättningslös utredning av frågan om omläggning av riksdagens budgetarbete i syfte att här ernå större ändamålsenlighet, planmässighet och enhetlighet. För en sådan utredning, som riksdagen redan år 1939 begärt uttalade sig denna på nytt. (Riksdagens skr. nr 218.) Enligt konstitutionsutskottets, till grund för riksdagens beslut liggande utlåtande (nr 14) i ämnet, borde utredningen kunna företagas oberoende av spörsmålet om en revision av riksdagens arbetsformer i övrigt.

På grund av motioner i båda kamrarna hemställde 1946 års riksdag även, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om skyndsamt utredning av frågan om revision av riksdagens arbetsformer, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda. I det utlåtande av konstitutionsutskottet (nr 20), vartill i riksdagsskrivelsen hänvisades, anfördes bl. a. att frågan om en omreglering av sättet för budgetbehandlingen i riksdagen vore av väsentlig betydelse för en rationalisering av riksdagens arbetsformer. Den av riksdagen begärda utredningen igångsattes samma år av Kungl. Maj:t.

I direktiven för utredningsarbetet framhöll chefen för justitiedepartementet: »Den av riksdagen begärda utredningen i syfte att vinna större ändamålsenlighet, planmässighet och enhetlighet i budgetarbetet bör ske i annan ordning. Samarbetet med det utredningsorgan, som härför kan komma att tillsättas, bör komma till stånd.» Något sådant utredningsorgan har emellertid ännu ej tillsatts.

De sakkunniga ha, under hänvisning till att såväl frågan om utskottssysselsättningen som spörsmålet om arbetsfördelningen mellan utskotten i

stor utsträckning måste bli beroende av formerna för budgetens utskottsbehandling, icke ansett sig kunna underlåta att taga ställning till de principiella och praktiska frågor som beröra de budgetgranskande utskottens organisation. De alternativ till omläggning av budgetbehandlingen i utskott som de sakkunniga prövat äro följande:

- a) uppdelning av budgetens utgiftssida på fackutskott, vilka arbeta under inseende och kontroll av ett överbudget- eller finansutskott, och
- b) ökad koncentration av behandlingen av budgetens utgiftssida till statsutskottet.

Någon förändring av den nuvarande ordningen för behandlingen av budgetens inkomstsida ha de sakkunniga icke övervägt.

De sakkunnigas majoritet har motsatt sig — med reservation av herr Hallén — inrättande av s. k. fackutskott och som skäl härför anfört, att dels skulle dylika utskott genom sin sammansättning av speciellt sakkunniga frestas att behandla sina anslagsfrågor alltför generöst, dels skulle den splittrade budgetbehandlingen kräva ett överbudgetutskott som finge till uppgift att avbalansera de olika fackutskottens utgiftsförslag med hänsyn till riksstatsens överhuvud. Denna dubbelbehandling skulle verka tidsödande och omständlig.

Beträffande spörsmålet om en ännu mer än hittills till statsutskottet koncentrerad anslagsprövning, så avböjer majoriteten av de sakkunniga tanken härför bl. a. under hänvisning till att jordbruksutskottets inrättande 1909 avsåge bl. a. att avlasta statsutskottets redan då betungande arbetsbörda. Denna arbetsbörda hade sedan dess blivit avsevärt ökad. Att återföra jordbruksutskottets anslagsprövande uppgifter syntes därför majoriteten icke vara tillrådligt. Ej heller har majoriteten ansett, att bankoutskottet borde fräntagas prövningen av alla de anslagsfrågor det nu behandlar. Utskottets särskilda uppgifter i avseende på riksdagen, dess verk m. m. gjorde det enligt majoritetens mening icke lämpligt att undandraga det prövningen av därmed förbundna anslagsfrågor. Däremot ha de sakkunniga framhållit, att principiella eller praktiska hinder ej torde möta för att de pensionsfrågor som komma att kvarstå under riksdagens prövning, återföras från bankoutskottet till statsutskottet, varifrån de bortfogos vid den 1909 gjorda omregleringen av de ständiga utskottens kompetensområden.

Den ovan givna redogörelsen för behandlingen av frågan om rationaliseringen av riksdagens budgetarbete ger vid handen att statsrådet och chefen för finansdepartementet underlåtit att låta företaga den utredning, varom riksdagen två gånger uttryckligen gjort framställning. Även om Kungl. Maj:t har sin egen rätt att pröva frågor om igångsättande av begärda utredningar måste riksdagen dock förutsätta att Kungl. Maj:t icke utan tvingande skäl vägrar att tillmötesgå en hemställan från riksdagen när denna avser ett spörsmål, i fråga om vilket riksdagens mening bör i särskild grad beaktas, synnerligast som den begärda utredningen enligt svensk praxis ej kan komma till stånd på annat sätt än genom ett Kungl. Maj:ts beslut. Det hade förelegat så mycket starkare skäl att tillsätta ifrågavarande utredning som de statsfinansiella frågorna fått en ökad vikt efter kriget. Frågan om budgetarbetets rationalisering har dessutom en direkt anknytning till riksdagens arbetsformer i övrigt, varför det hade varit ändamålsenligt att även problemet om riksdagens budgetbehandling kunnat omprövas i sammanhang med utredningen om arbetsformerna i övrigt.

På grund härav ha vi ansett, att anmälan enligt § 107 regeringsformen bort göras mot chefen för finansdepartementet statsrådet Wigforss.»

IX.

(Protokoll över justitiedepartementsärenden den 14 november 1947.)

av herrar *Björck, Nilsson* i Göteborg, *Spångberg* och *Hansson* i Skediga, som anfört följande:

»I en den 2 juli 1946 dagtecknad skrift hemställde f. d. stadsrevisorn Magnus Billing såsom förmyndare för omyndigförklarade artisten Gustaf Unman, att Kungl. Maj:t måtte utse en kommitté med uppgift att dels upptaga den s. k. Unmansaffären i och för sig till förnyad förutsättningslös och allsidig undersökning, dels ock vidtaga en enahanda beskaffad granskning beträffande en av justitiekanslersämbetet år 1938 verkställd utredning i samma ärende. Juris kandidaten Birger Cornell hade i en den 29 maj 1947 dagtecknad, till statsrådet och chefen för justitiedepartementet ställd skrift hemställt att en parlamentarisk kommission måtte tillsättas för utrönande av huruvida undersökningsmetoderna vid utredningen i Unmansaffären stode i överensstämmelse med svensk lag. Justitiekanslersämbetet avgav den 19 juli 1947 infortrat utlåtande i ärendet. Slutligen inkom Billing i en den 5 november 1947 dagtecknad skrift med påminnelser i ärendet.

Genom beslut den 14 november 1947 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) funnit de av Billing och Cornell gjorda framställningarna icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Den 13 november 1928 förklarades Unman omyndig på egen begäran. Den 17 september 1929 hade han emellertid, likaledes på egen begäran, åter förklarats myndig.

På ansökan av sin frånskilda hustru försattes Unman den 3 mars 1932 ånyo i omyndighetstillstånd. Till förmyndare förordnades dåvarande assessorn, numera rådmannen Folke Lundquist, som innehade förmynderskapet till den 8 maj 1934. Unman är alltjämt omyndig.

När Unman den 17 september 1929 förklarades åter myndig, ägde han enligt den av dåvarande förmyndaren avgivna slutredovisningen i tillgångar utöver skulder 934 262 kronor 34 öre. Tillgångarna utgjordes huvudsakligen av fem fastigheter och hälften av två fastigheter, samtliga i Stockholm.

Efter myndighetsförklaringen den 17 september 1929 företog Unman betydande investeringar i Stockholms garveriaktiebolag. Uppgifterna angående storleken av Unmans slutliga engagement i detta bolag variera mellan 450 000 och 675 000 kronor. Bolaget försattes i konkurs den 11 oktober 1931, varvid allt vad Unman däri insatt gick förlorat.

Sedan Unman den 3 mars 1932 åter förklarats omyndig, avgav Lundquist den 2 november 1933 redovisning över Unmans förmögenhetsställning vid

omyndigförklaringen. Enligt redovisningen överstego skulderna tillgångarna med cirka 400 000 kronor.

År 1933 började Unman att hos olika myndigheter framställa anmärkningar mot och påkalla utredning rörande det sätt, på vilket hans förmögenhet förvaltats av personer, som haft hans uppdrag därtill eller varit förordnade till förmyndare för honom. (Han anmärkte därjämte på förvaltningen av sin farbroders, Patrik Unman, förmögenhet.) Klagomålen framställdes hos överståthållarämbetet ävensom hos justitieombudsmannen och chefen för justitiedepartementet. Anmälningarna föranledde efter verkställda undersökningar icke till åtgärd.

År 1936 anhöllo Unmans ombud hos justitiekanslern om fullständig utredning i ärendet, i anledning varav företogs en förnyad undersökning. I resolution den 15 januari 1937 förklarade justitiekanslersämbetet, att vad i ärendet förekommit icke föranledde någon ämbetets vidare åtgärd.

Efter den av justitiekanslersämbetet avslutade undersökningen gjordes förnyade framställningar om utredning i saken. Under åren 1937 och 1938 hemställdes sålunda hos Kungl. Maj:t eller ledamöter av statsrådet om utredning i Unmansaffären eller i vissa delar därav eller i en del i samband med Unmansaffären uppkomna frågor. Dessa framställningar remitterades av Kungl. Maj:t till justitiekanslersämbetet för avgivande av yttrande. I ärendet avgav justitiekanslersämbetet tre yttranden. Två av dessa, dagtecknade den 7 april respektive den 19 maj 1938, avse två särskilda förvaltningsåtgärder. Det tredje utlåtandet, som är dagtecknat den 15 december 1938, behandlar klagomålen i övrigt. Utlåtandena jämte därvid fogade bilagor ha befordras till trycket såsom 'Justitiekanslersämbetets utredning rörande vissa åtgärder vid förvaltningen av P. Unmans och G. Unmans egendomar under deras omyndighet m. m.' Del I innehåller förstnämnda två utlåtanden med bilagor, under det att det sist avgivna utlåtandet med bilagor innefattas i Del II.

Till grund för ämbetets utlåtande den 15 december 1938 ligger i främsta rummet en promemoria, utarbetad av numera justitieombudsmannen Rudewall. Denna promemoria innefattar en redogörelse för den utredning, som Rudewall förut (1936 och 1937) verkställt i egenskap av t. f. justitiekansler. Promemorian finnes såsom Bil. A intagen i ovannämnda utredning Del II (s. 31—246).

Enligt justitiekanslersämbetets uppfattning hade genom de verkställda undersökningarna sådan utredning förebragts rörande den Unmanska förmögenhetsförvaltningen, att anledning saknades för ämbetet att vidtaga eller förordna ytterligare åtgärd i berörda hänseende. Justitiekanslersämbetet funne alltså de framställda kraven på förnyad undersökning av Unmansaffären icke höra föranleda någon åtgärd.

Den 30 december 1938 beslöt Kungl. Maj:t i enlighet med vad ämbetet sålunda hemställt.

Den 7 oktober 1939 ingåvo Unmans ombud till chefen för justitiedepartementet en skrift, däri de förklarade sig vidhålla förut framställda yrkan-

den om en objektiv undersökning av Unmansaffären. Departementschefen överlämnade skriften till justitiekanslersämbetet. Genom resolution den 11 november 1939 lämnade ämbetet skriften utan avseende.

I en den 27 maj 1943 dagtecknad skrift anhöll Billing såsom förmyndare för Unman hos ämbetet om uiredning angående lagligheten av den försäljning av Unman tillhörigt lösöre, som ägt rum under tiden för Lundquists innehav av förmynderskapet. Ämbetet beslöt den 25 september 1943, efter verkställd utredning, att vad Billing anfört icke skulle föranleda till någon ämbetets vidare åtgärd.

I sin den 2 juli 1946 dagtecknade, till justitiedepartementet ingivna framställning åberopade Billing bl. a. en av revisorn Harald Carlström den 25 juni 1946 avslutad utredning av bl. a. följande innehåll:

Då det gäller att åstadkomma en redovisning över Gustaf Unmans förmögenhet och dess förändringar skulle JK-ämbetet naturligtvis enligt allmänna bokföringsgrunder i första hand uppställt en ingående stat och vid redovisningsperiodens början i görligaste mån sökt konstatera, vilken förmögenhet, som skulle redovisas. Därefter skulle redovisningen genomförts efter bokföringsmässiga grunder, och till sist skulle redovisningens resultat sammanfattats i en utgående förmögenhetsstat.

JK-ämbetet har emellertid icke upprättat vare sig ingående eller utgående stat, och mina anmärkningar mot nämnda vidräkning kan i korthet sammanfattas i följande.

Ämbetets utredning har endast omfattat en kassaredovisning. Endast kontanta kassaaffärer ha därigenom kunnat antecknas. S. k. memorialposter, exempelvis då inteckningar överlämnas utan att valuta erhålles, kunna sålunda icke noteras i en dylik redovisning. Eftersom sådana memorialposter förekommit i stor utsträckning, hade det därför varit bättre, om JK-ämbetet upplagt en vanlig kolumnbokföring med behövt antal konton.

Sedan de sålunda gjorda framställningarna av Kungl. Maj:t genom särskilda remisser överlämnats till justitiekanslersämbetet för yttrande, inkom ämbetet med yttrande den 23 juli 1947, vari hemställdes, att de remitterade skrifterna ej måtte föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I en den 11 mars 1948 dagtecknad, till konstitutionsutskottet ingiven promemoria framhåller Cornell i huvudsak:

Den verkliga förklaringen till att egendom till så stort belopp kunnat avhändas Gustaf Unman ligger däri, att den ingående staten, som förmyndaren, rådmannen Folke Lundquist, upprättade vid Gustaf Unmans omyndighetsförklaring, är behäftad med så stora fel att den dels ger en fullkomligt missvisande uppfattning om Gustaf Unmans ekonomiska ställning, dels genom att tillgångar icke upptagits men väl skulder, som icke voro Gustaf Unmans, resulterat uti ett bortskänkande av egendom.

Gustaf Unman sattes under förmyndare den 3 mars 1932. Lundquist ingav icke den ingående staten, d. v. s. förteckningen över tillgångar och skulder, förrän i november 1933.

Lundquist har angivit, att Gustaf Unman den 3 mars 1932 befann sig på ett deficit av drygt 400 000 kronor.

Lundquist har icke upptagit följande Unman ostridigt tillhörig egendom bland tillgångarna.

Nedlagda ombyggnadskostnader	kronor	448 000
Lösöreboet (minst 25 000 kronor)	»	25 000
Fordran å förskotterad arvsskatt	»	22 000
Fordran å Georg Wrangle.....	kronor	75 000
		0
		<hr/>
		Kronor 495 000.

Lundquist har bland skulderna upptagit 348 000 kronor, vilka skulder befunnits vara av den art att de aldrig behövt infrias, d. v. s. att de i själva verket voro obefintliga.

I detalj kan man konstatera förmögenhetsminskning i följande fall:

Genom försäljning av lösöret i olämpligt ögonblick	kronor	17 000
Preskription av viss fordran	»	75 000
Övertagande av betalningsansvaret för banklån	»	45 000
Underlåtenhet att bevaka Unmans rätt till pantförskriften		
inteckning i bank	»	8 500
Förlust på försäljning av fastigheter	»	185 000
		<hr/>
		Kronor 330 500.

Genom det sätt, varpå Lundquist upprättat den ingående staten, har alltså Unman frånhänts och försorsakats stora förluster.

Efter tagen del av omständigheterna i detta ärende ha vi funnit avgörande skäl föreligga för att de senast gjorda framställningarna om en förnyad och allsidig utredning av förhållandena kring förvaltningen av Gustaf Unmans förmögenhet bort föranleda tillsättande för ändamålet av en särskild utredningskommission. Då så likväl ej skett, ha vi med hänsyn till ärendets betydelse ur rättssäkerhetssynpunkt och den allmänna uppmärksamhet den s. k. Unmansaffären väckt ansett, att utskottet bort göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg.»

X.

(Protokoll över inrikesärenden den 25 augusti 1947.)

av herrar *Jones Erik Andersson, Herlitz, Björck, Gustavson, Pettersson* i Norregård, *Nolin, Kyling* och *Johnsson* i Stockholm, som anfört följande:

»I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 januari 1938 hemställde Göteborgs stad, att Backa socken måtte införlivas med staden.

Den 3 augusti samma år uppdrog kammarkollegium åt kammarrättsrådet C. P. Engblom att verkställa särskild utredning i införlivningsärendet. Utredningen överlämnades den 11 juni 1946.

Den 21 juni sistnämnda år anmodade kammarkollegium länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län att dels själv inkomma med yttrande i ärendet,

dels ock inhämta yttranden från vederbörande myndigheter samt från Göteborgs stad och Backa kommun.

I yttrande den 18 mars 1947 tillstyrkte länsstyrelsen införlivning fr. o. m. den 1 januari 1948.

Därefter inlämnades till kammarkollegiet framställningar i ärendet, den 9 april 1947, av Göteborgs stad och, den 27 maj 1947, av representanter för Backa kommun, varvid ytterligare synpunkter framfördes på mellan staden och socknen tvistiga införlivningsvillkor.

Med skrivelse den 21 augusti 1947 underställde kammarkollegium införlivningsfrågan Kungl. Maj:ts prövning, varvid kammarkollegium avstyrkte införlivningen samt framhöll, att i ärendet icke vore visat att tillräckligt starka skäl föreläge för en indelningsändring mot kommunens bestridande.

Enligt protokollet över inrikesärenden för den 25 augusti 1947 förordnade Kungl. Maj:t, på föredragning och hemställan av chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg, att Backa socken skulle fr. o. m. den 1 januari 1948 införlivas med Göteborgs stad; för indelningsändringens genomförande skulle gälla vissa särskilda bestämmelser, vilka här utelämnas.

Den 6 september 1947 överlämnades till Kungl. Maj:t en framställning från Göteborgs och Bohus läns landsting, vari hänvisades till framställningen bilagt utdrag av landstingets protokoll för den 5 samma månad med beslut att landstinget gjorde det uttalandet att Backa kommun icke borde införlivas med staden; av protokollsutdraget framgick vidare, att landstingets förvaltningsutskott vid uppgörandet av utgifts- och inkomststat för år 1948 ansett sig kunna utgå ifrån att den planerade införlivningen av Backa kommun med Göteborgs stad icke komme att äga rum vid årsskiftet 1947/48.

Enligt inhämtad uppgift avhölls i införlivningsfrågan den 8 september 1947 sammanträde i Göteborg mellan representanter för inrikesdepartementet och ombud för länsstyrelsen och länsarkitektkontoret samt för Göteborgs stad, Backa kommun och landstinget.

Den 26 september 1947 expedierades från inrikesdepartementet ämbetskrivelse till kammarkollegiet samt avskrifter för vederbörandes underrättande.

Enligt 12 § lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning skall indelningsändring, som här avses, träda i kraft vid det kalenderårs början, som Konungen bestämmer, icke tidigare än fyra månader efter det förordnande om ändringen meddelats. Ifrågavarande bestämmelse har införts i lagen för att medgiva en tillräcklig tidrymd för de beredningsåtgärder, som må komma i fråga vid ändring i den kommunala indelningen, varvid lagen även uppenbarligen utgår ifrån att beslutet är känt för vederbörande före den 1 september det år efter vilket ändringen skall gälla. För att praktiskt genomföra indelningsändringen är det nämligen bl. a. nödvändigt, att det av ändringen berörda landstinget

är i tillfälle att vid uppgörandet av sin utgifts- och inkomststat ta hänsyn till de ändrade förutsättningar för densamma som följa av indelningsändringen. Göteborgs och Bohus läns landsting hade, såsom framgår av den lämnade redogörelsen för ärendets handläggning, icke gjorts underkunnigt om den enligt statsrådsprotokollet för den 25 augusti 1947 beslutade indelningsändringen vid sådan tidpunkt, att dessa ändrade förutsättningar kunnat tagas i beaktande. Av de överläggningar i ärendet med intresserade parter, som ansågos böra upptagas i förra hälften av september, torde även kunna dragas den slutsatsen, att det beslut som enligt statsrådsprotokollet fattades den 25 augusti icke vid sistnämnda tidpunkt till sin sakliga innebörd varit klart. Med hänsyn härtill och till vad vid ärendets handläggning i övrigt förekommit ha vi ansett, att anmälan enligt § 107 regeringsformen bort göras mot chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg.»